

Synpunkter: Ansökan om bearbetningskoncession, Norra Kärr

Greena Mineral AB har på nytt ansökt om bearbetningskoncession för gruvverksamhet på Norra Kärr i Jönköpings och Ödeshögs kommuner. Ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen har lämnats in hos Bergsstaten, som har skickat till Länsstyrelserna i Jönköpings och Östergötlands län för samråd.

Länsstyrelserna har gett övriga aktörer möjlighet att lämna synpunkter på miljökonsekvensbeskrivning.

Vätternvårdsförbundet har tidigare lämnat synpunkter på samrådsunderlaget (bilaga 1).

SAMMANFATTNING

Vätternvårdsförbundet bedömer – som i vårt tidigare yttrande - att den möjliga påverkan på Vätterns vattenkvalitet (och därifrån resulterande effekter på sjöns ekosystem och ekosystemtjänster) är huvudfrågan som avgör om gruvverksamhet utgör en lämplig markanvändning och bearbetningskoncession kan medges.

Vätternvårdsförbundet bedömer att inlämnad miljökonsekvensbeskrivning inte är tillräckligt omfattande avseende:

- den planerade verksamhetens påverkan på riksintressen med koppling till Vättern (inklusive Natura 2000)
- ett tydligt resonemang avseende eventuellt motstående riksintressen
- beskrivning av vattenhantering
- förslag på försiktighets- och skyddsåtgärder.

Synpunkter

Vättern är en näringsfattig kallvattensjö med extremt höga naturvärden och en viktig råvattentäkt. Vättern utgör flera riksintressen med koppling till sjöns ekosystem och ekosystemtjänster, dessutom är hela sjön Natura2000-område.

Vätternvårdsförbundet har under samrådsprocessen framfört att miljökonsekvensbeskrivningen bör inkludera en redovisning av gruvverksamhetens påverkan på Natura2000-områden i Vättern och

relevanta riksintressen under drift i normalförhållanden, vid driftstörning och olyckor med eventuellt läckage till Vättern och vid gruvans avveckling.

Dessutom bör hänsyn tas till klimatförändring (med bland annat ökad nederbörd samt fler och intensivare skyfall) och Vätterns långa omsättningstid varför påverkan i ett 60-årsperspektiv bör redovisas.

Då en påverkan av den sökta verksamheten på riksintressen med koppling till Vättern inte har tillräckligt utretts saknas också ett tydligt resonemang avseende eventuellt motstående riksintressen.

Förbundet har också efterfrågat en beskrivning av vattenhanteringen och hur negativa effekter för riksintressen kan förhindras, till exempel genom försiktighets- och skyddsåtgärder.

Föreliggande miljökonsekvensbeskrivning är inte tillräckligt omfattande eller detaljerad. Utredning av – enligt förbundets bedömning – huvudfrågan om en möjlig påverkan på Vätterns vattenkvalitet skjuts istället fram till en senare ansökan om tillstånd enligt miljöbalken.

Förbundet håller fast vid en sådan redovisning behövs för att kunna bedöma om gruvverksamhet utgör en lämplig markanvändning och bearbetningskoncession kan medges.

NATURA 2000

I miljökonsekvensbeskrivningen skrivs med avseende på Natura 2000: *”Prioriterade bevarandevärden för Vättern Natura 2000 är knutna till sjöns vattenmiljö. För att undvika påverkan på Natura 2000 måste det säkerställas att planerad verksamhet inte bidrar till utsläpp av skadliga ämnen till Vättern. Detta kommer att utredas vidare i nästa skede inför att tillstånd enligt miljöbalken söks.”*

En möjlig påverkan på Vätterns vattenkvalitet är huvudfrågan som avgör om gruvverksamhet utgör en lämplig markanvändning och bearbetningskoncession kan medges. Denna fråga kan enligt förbundets bedömning inte skjutas fram till en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken.

I bilaga 3.7 ”PM Ytvattenkvalitet” och bilaga 3.6 ”PM Karaktärisering av avfall” redovisas vattenkemiska undersökningar och beräkningar av framtida halter i (bland annat) Stavabäcken, dock inte i Vättern.

Vätternvårdsförbundet har i samrådet framfört att påverkan på fysikalisk-kemiska förhållanden och i förlängning arter (inklusive typiska arter) och bevarandetilstånd bör redovisas för alla fyra delområden.

¹ Sida 68

Förbundet håller fast vid att en sådan redovisning behövs för att kunna bedöma den planerade verksamhetens påverkan på Vättern och Natura-2000-bevarandevärden, och därmed lämplig markanvändning, och hänvisar till förbundets samrådsyttrande.

RIKSINTRESSE NATURVÅRD

Vättern är utpekad som riksintresse naturvård (NRO06006 Vättern). I underlaget saknas en områdes- och konsekvensbeskrivning för detta riksintresse fast utsläpp av bland annat metaller och närsalter nämns explicit i beskrivning av riksintresset som kunna påverka naturvärdena negativt.²

Förbundet håller fast vid att en sådan redovisning behövs för att kunna bedöma den planerade verksamhetens påverkan på Vättern och riksintresset naturvård, och därmed lämplig markanvändning, och hänvisar till förbundets samrådsyttrande.

Även **Stavabäcken** ingår i ett riksintresseområde (NRO05002 Vätternstranden). I miljökonsekvensbeskrivningens bilagor redovisas vattenkemiska undersökningar i Stavabäcken (bilaga 3.7 "PM Ytvattenkvalitet2) och beräknade halter i bäcken efter avslutat gruvbrytning (bilaga 3.6 "PM Karaktärisering av avfall"). Nulägesbeskrivning baseras dock endast på två provtagningstillfällen under hösten 2023, hur representativa dessa tillfällen var är oklart. Miljökvalitetsnormen för arsenik och uran överskrids vid ett eller båda tillfällen, och skulle komma överskridas efter gruvdriften³. En bedömning av halter eller haltförändringar av ytterligare ämnen – utöver särskilt förorenande ämnen och prioriterade ämnen enligt HVFMS 2019:25 – har inte inkluderats.

Även gällande Stavabäcken hänvisar förbundet till sitt samrådsyttrande.

RIKSINTRESSE RÖRLIGT FRILUFTSLIV

Hela Vättern med öar och strandområden utgör riksintresse för det rörliga friluftsliv där områdets natur- och kulturvärden ska skyddas. Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen överlappar detta område endast i en liten del med det preliminära verksamhetsområdet.

Vätternvårdsförbundet anser dock att det i sammanhanget är relevant att utreda verksamhetens möjliga påverkan på naturvärden (via utsläpp till Vättern). Detta då själva syftet med riksintresset är att skydda områdets

² Registerblad: Område av riksintresse för naturvård i Jönköpings län NRO06006 VÄTTERN

³ Även miljökvalitetsnormen för koppar överskrids, men saknar modellering av biotillgänglighet.

naturvärden. Dessutom nämns just täkter som en verksamhet som bedöms kunna motverka riksintressets syfte⁴. Till hur stor del området för riksintresset fysiskt överlappar med det preliminära verksamhetsområdet är inte av betydelse.

För att bedöma påverkan på områdets naturvärden och riksintresset behövs undersökningar enligt punkterna ovan (Natura 2000 och riksintresse naturvård).

Vätternvårdsförbundet har i samrådet framfört att en redovisning av verksamhetens möjliga påverkan på friluftslivet – inklusive fritidsfiske – bör ingå i miljökonsekvensbeskrivningen, exempelvis förändring av tillgänglighet och landskapsbild. Det hade varit önskvärt om förändring av landskapsbilden från Vättern belystes. Fritidsfisket kan tänkas påverkas av eventuellt ökande miljögiftshalter i fisk, se punkten om riksintresset för yrkesfiske nedan.

RIKSINTRESSE VATTENFÖRSÖRJNING

I Miljökonsekvensen görs bedömningen att:

*"Dricksvattenkvaliteten i Vättern bedöms inte försämrats till följd av planerad verksamhet och syftet med riksintresset kommer således inte motverkas."*⁵

Det framgår inte hur man har kommit fram till denna bedömning. Vätternvårdsförbundet har i samrådet framfört att en redovisning av hur utsläpp från den planerade gruvverksamheten kan påverka Vätterns lämplighet som råvattentäkt och råvattenkvaliteten bör inkluderas i underlaget.

Förbundet håller fast vid att en sådan redovisning behövs för att kunna bedöma den planerade verksamhetens påverkan på Vättern och riksintresset vattenförsörjning och därmed lämplig markanvändning, och hänvisar till förbundets samrådsyttrande.

Underlaget missar en tredje anläggning utpekad som riksintresse för vattenförsörjning: Skaraborgsvattens Borgunda vattenverk med vattenintag och intagsledningar. Dessutom förbereder Vätternvatten AB en ansökan för vattenuttag ur Vättern till dricksvattenförsörjning för fyra kommuner i Örebro län. Denna kommande anläggning i Norra Vättern förväntas pekas ut som ett fjärde riksintresse för vattenförsörjning i framtiden.

RIKSINTRESSE FÖR YRKESFISKE

I Miljökonsekvensen görs bedömningen att:

⁴ Se precisering av riksintresset

⁵ Sida 68

” Planerad verksamhet bedöms inte innebära någon negativ påverkan för riksintresse för yrkesfiske eftersom det inte kommer medföra några åtgärder som försvårar för näringens verksamhet i Vättern.”⁶

Det framgår inte hur man har kommit fram till denna bedömning. Vätternvårdsförbundet har i samrådet framfört att en redovisning av verksamhetens möjliga påverkan på ett hållbart fiske bör ingå i miljökonsekvensbeskrivningen, som effekt på miljögiftshalt och påverkan på fiskpopulationer.

Förbundet håller fast vid att en sådan redovisning behövs för att kunna bedöma den planerade verksamhetens påverkan på riksintresset för yrkesfiske, men även det rörliga friluftslivet (det vill säga fritidsfisket), och hänvisar till förbundets samrådsyttrande.

Friederike Ermold
Sakkunnig vattenfrågor
Vätternvårdsförbundet

Anders Hedeberg
Vice-ordförande
Vätternvårdsförbundet

BILAGOR

Bilaga 1 – Vätternvårdsförbundets samrådsyttrande 2024-06-28

⁶ Sida 67